

ОТ „ТУМБА” ДО МЕЛНИК – ТУРИСТИЧЕСКА РАЗХОДКА ИЗ НАЙ-ЮГОЗАПАДНИТЕ ЧАСТИ НА БЪЛГАРИЯ

(Текст към презентация)

Анна Чанова

Национална гимназия за древни езици и култури „Св. Константин-Кирил Философ”

(слайд) В този доклад са представени някои от забележителностите на Югозападна България от гледна точка на природното, културното и религиозното им богатство, като основната цел е да се повиши интересът и културният туризъм в тези кътчета на България. За улеснение на туристите е направен тридневен маршрут, включващ основните забележителности в района и кратката им история, а също така са споменати и варианти за ношувка. Посоката на представяне на обектите е изток-запад, тъй като последната атракция в пътуването е връх „Тумба”, за чието покоряване всеки може да отдели различно време.

Начална точка в нашето пътуване е Роженският манастир (слайд). Той е най-голямата обител в Пиринския край и един от няколкото средновековни български манастири, запазени сравнително непокътнати и до днес.

Според летописи, съхранявани в Атон, Гърция, манастирът е създаден през 890 г. Църквата на манастира – „Свето Рождество Богородично”, в последствие дава името си на близкото село Рожен.

Манастирът достига своя апогей през XIX в, когато става регионален духовен център и придобива много земи. По време на турското робство попада под гръцко влияние. Превърнат е в метох на Иверския светогорски манастир, но от 1912 г отново става български. Спорът за собствеността над тази обител се решава едва през 1921 г от арбитражния съд в Хага, където правата се отстъпват на България. (слайд) Манастирският комплекс се състои от църква, параклис – костница, стопански и жилищни сгради. Дворът му е с неправилна шестоъгълна форма като от 5-те си страни е ограден с жилищни постройки, а от 6-тата – с висок зид. Постройките оформят вътрешния двор на манастира, където се намира и църквата “Св.св. Кирил и Методий”, построена през 1914 г., за да обслужва българите, които не били допускани в манастира, докато е бил в гръцко владение. Инициативата за построяването ѝ е на Яне Сандански, чийто гроб днес се намира пред черковната апсида.

Роженският манастир е един от шедьоврите на Средновековието. Известен е и със своите дърворезбовани иконостаси и стъклописи. През средните векове тук майсторството си са показвали дърворезбари от Дебърската и Самоковската школа, свидетелство за което е най-често срещаният мотив – „лозата”.

(слайд) Роженският манастир е обявен за паметник на културата. В манастира е сниман игралният филм „Време разделно”.

Празникът на Роженския манастир е на 8 септември, когато се събират хора от цялата страна, за да се повеселят и да участват в тържествата.

Днес манастирът е отворен за посетители през цялата година, но не предлага настаняване и храна.

От манастира се открива великолепна гледка до върховете на Пирин и Беласица. Впечатляват с формите си и прочутите „Мелнишки земни пирамиди”, т.нар. „мелове”. Това са пирамидални хълмове, образувани от ерозия на глинена почва. (слайд) Именно тези пясъчни високи и стръмни брегове са дали името на гр. Мелник, който е следващата дестинация в първия ден на нашето пътуване.

Мелник е един от най-старите български градове, както и най-малкият град в България – с население от 230 души. Неговата слава се гради върху традиционното

производство на вино. От стари времена тук са се правили два вида червено вино – едното от прясно грозде, а другото от засушено, с голяма трайност. След няколкогодишно отлежаване то е добивало качества, даващи му възможност да конкурира европейските вина, и е било предназначено за европейския пазар, където е търсено и ценено. Червеното вино се е съхранявало в дълбоки, с постоянна температура изби, издълбани в устойчивия пясъчник.

От богатия и цветущ някога възрожденски Мелник до днес са запазени забележителни в архитектурно и битово отношение жилищни постройки. (слайд) „Кордопуловата къща”, например, е най-голямата възрожденска сграда в България. Интериорът на мелнишките домове се характеризирал с изключително красива мебелировка и скъпи килими. Миндерите, на които са сядали домакините и техните гости, са били наредени с възглавници, ушити от тежка коприна, образци от които и сега могат да се видят в „Кордопуловата къща”.

Днес се извършват огромни реставрационни дейности за благоустрояването на града и подsigуряване на всички необходими условия за пребиваващите наши и чуждестранни туристи.

От Мелник се отправяме към местността „Рупите” (слайд), която отдавна е придобила широка известност като мястото, в което се е зареждала с енергия и е приемала посетители най-популярната българска пророчица Вангелия Гущерова, наричана от народа – „Леля Ванга”. Попитали Ванга, във връзка с местоположението на „Рупите”, защо стои на това място. А тя отговорила: *„Имам определено време колко да стоя тук. Това място тук е много особено. Служи ми като акумулатор и от него аз черпя енергия и сила. Някога тук е горял страшен огън, а този хребет над нас крие една голяма тайна.”* През 1992 г. пророчицата построява черквата „Св. Петка Българска” (слайд). Храмът веднага се превръща в място за поклонение на хиляди вярващи хора. Иконите на иконостаса са рисувани от известния художник проф. Светлин Русев. Образите на светците обаче са прекалено реалистични и не се одобряват от Св. Синод на Българската православна църква. В близост може да се види и къщичката на Леля Ванга. Цялата местност е облагородена и представлява едно прекрасно кътче на десния бряг на р. Струма. Има реални предпоставки в бъдеще култовото средище да прерасне в манастир.

Представата ни за „Рупите” би била непълна, ако не споменем издигащото се на запад като отвесна стена възвишение „Кожух” („Кожух планина”) (слайд). Това е хребетът, за чиято „голяма тайна” говори Леля Ванга. Според нея тук е ключът към разгадаването на древното ни минало. Всъщност, „Кожух планина” е част от периферията на угаснал вулкан, чийто кратер е на мястото, където сега е черквата „Св. Петка”. Според леля Ванга там, където е кратерът, някога е имало голям град, погребан под огнената лава. Хората, живели в него, били високи и едри, обличали се в тънки и блестящи като станиол дрехи и били много просветени. Името „Кожух” произлиза от формата на възвишението, наподобяваща наметнат кожух. Изкачването на планината може да стане директно от черквата на Леля Ванга за около час. Пътеки почти няма, но като ориентир може да се използва стълбът за високо напрежение, издигащ се на седловината вляво от връх „Кожух”. Покоряването му никак не е лесно, поради големия наклон и липсата на очертана пътека, и е по силите само на опитни туристи. Правят впечатление вулканичните скали, скалните пирамиди в основата на „планината”, както и един „обесен” камък, подобен на този в Рила. Гледката от върха е приказна – от него се вижда както цялото Петричко поле, така и обкръжаващите го планини. „Кожух планина” е обявена за природна забележителност през 1962 г., заради интересния ѝ произход и разпространените тук редки представители на флората и фауната

От „Рупите” се отправяме към друго сакрално място – село Златолист (слайд). То е известно с църквата „Св. Георги“, в пристройка към която в началото на миналия век е живяла пророчицата преподобна Стойна. Монахинята е смятана за предшественичка на Ванга. Като нея пророкувала и помагала на хората.

До Златолист се стига през село Катунци, което е на 7 км от него. За шофьорите е добре да знаят, че пътят на някои места не е асфалтиран. За сметка на това пък от Мелник до селото е изградена екопътека, която продължава до Роженския манастир.

За църквата „Св. Георги“ (слайд) учените смятат, че е построена през XIX век, но местните хора твърдят, че е била издигната още през XII век. Храмът е забележителен със старите си стенописи (слайд). В средата на храма, под купола, се намира мраморна плоча с двуглав орел, за която се вярва, че има здравословно излъчване и лекува всеки, който стъпи върху нея. (слайд) Оригиналната плоча е открадната, а нейно място е поставено копие, от което, според вярващите, лековитата сила на мястото не секва. През 90-те години на XX век храмът е реставриран, а около него е оформен малък манастирски комплекс.

Чудесата не свършват с това – в селото се издига чинар на 1295 години, чиято слава също е свързана с чудодейна помощ при различни заболявания.

В женското отделение на църквата „Св. Георги” е запазена килията, в която е живяла преподобна Стойна, а в двора на църквата е изграден мемориал при гроба на пророчицата.

Стойна е родена на 9 септември 1883 година в с. Хазнатар, Серско. На 7-годишна възраст се разболява от едра шарка, в резултат на което ослепява. Още тогава в съня ѝ се явил св. Георги, който ѝ казал да копае в двора си, за да намери негова икона и кандило. Пророчицата пристига в Долна Сушица (старото име на Златолист) през 1903 г., доведена върху магаре от свои роднини. Още с идването си момичето е категорично, че трябва да живее в църквата, а не в къща в селото. Поп Георги не смее да вземе сам решение и свиква за съвет селяните – те приемат идеята на момичето без уговорки. Веднага ѝ преграждат място в храма и ѝ дават кой каквото има – завивка, дреха, посуда. Там тя живее до края на живота си в 1933 г. в пост и молитва.

Твърди се, че дарбата на преподобна Стойна да пророкува била по-силна от тази на Ванга. Някои от хората, които идвали при нея, за да търсят помощ, я виждали да се носи из въздуха, без да стъпва по земята – това обикновено ставало, докато ясновидката се молела върху мраморната плоча с двуглавия орел. Говори се още, че на два пъти е напускала тялото си за по една седмица с изричната заръка никой да не го мести, после отново оживявала. Тя била добра, тиха и кротка. Не отказвала на никого съвет, утеха и изповед. След наставленията ѝ хората си тръгвали с леки души. Всички я признавали и почитали за светица.

След разходката из Златолист се отправяме към Петрич (слайд). Но денят вече е към края си, затова трябва да се потърси удобно място за нощувка в града. Има няколко възможности – семейни квартири, хотели и не на последно място – хижа „Беласица”, намираща се в подножието на планината.

Вторият ден от туристическата разходка започва с разглеждането на гр. Петрич. Тук посетителите могат да разгледат Градския исторически музей. Той е създаден като музейна сбирка през 1966 г. През 1998 г. с решение на Общински съвет – Петрич, е преобразуван в Исторически музей със следните отделения: „Археология”, „История” и „Етнография”. Притежава над 10 000 музейни експоната, изложени в постоянна експозиция и съхранявани във фондовете. Филиал на Историческия музей е Националният парк музей „Самуилова крепост”, причислен към 100-те национални туристически обекти. (слайд) Други забележителности са църквата „Света

Богородица”, построена през 1857 г., обявена за паметник на културата, църквата „Св. Георги” и църквата „Св. Никола” (слайд).

Град Петрич е наследник на историята и името на древния тракийски град Петра, който възниква през VI-V век пр.н.е. в подножието на планината „Кожух”, местността „Рупите” и продължава своето съществуване до епохата на Ранното средновековие. След като бива превзет от славяните, името на града получава славянското окончание ‘-ич’. Селището загива в пламъците на голям пожар, така че началото на днешния град в подножието на планината Беласица е поставено от заселващите се по тези места славяни и оцелелите след пожара жители.

Вторият обект през втория ден на културната разходка из Югозападна България е Чуриловският манастир „Свети Георги“ (слайд) – едно от непознатите съкровища на България. Наричан е още „Игуменски” или „Геговски манастир”.

Пътят към Чуриловския манастир е труден. Табели няма. През пролетта е приключение да стигнеш до него. Затова пък гледката си заслужава.

Манастирът е от XIV век. Преустроен е в далечната 1858 година. За възстановяването му се носят легенди, разказвани от местните сестри – Люба и Вангелия. Легендата е как вихрушка завихрила едно дете и след 3 дни го пуснала. Когато се свестило, то разказало, че трябва да се построи църква на това място.

Така с парите изкопани там и с много труд бил построен манастирът, където се намира и най-старото килийно училище в региона. Тук е учила и Леля Ванга като малка.

Днес десетки миряни се събират в обителта три пъти в годината – на храмовия празник *Гергьовден*, на *Петровден* и на Рождество на Пресв. Богородица.

Манастирът е свързан и с революционните борби на местното българско население. Църквата „Св. Георги” (слайд) е трикорабна псевдобазилика с открит притвор от запад и открити навеси от север и юг. Представлява масивна каменна сграда с размери – 24 метра дължина и 12 метра ширина. (слайд) Интерес представляват съхранената стенописна украса от 1858 година, особено сцените „Страшният съд” и „Митарствата на душата” (слайд), изписани в открития притвор.

Следващата точка в маршрута ни е Самуиловата крепост. (слайд)

Под звездите на баладичната Беласица, на десния бряг на река Струмешница, се намира хълмът, който се нарича „Самуилова крепост”. На него става драматичната битка между българските войски начело с цар Самуил и войските на византийския император Василий Втори.

В 1014 г. византийският император Василий Втори тръгва срещу България. Българските войски посрещат чужденците в долината между Беласица и Огражден планина, където по нареждане на цар Самуил е изградено временно военно укрепление.

След разбиването на Самуиловата войска при „Преградната стена” (слайд) през юли 1014 г. Василий Втори поема към Струмица, здрава средновековна българска крепост, с цел да я превземе, но това не му се отдава. Той решава да се оттегли към Солун, като изпраща пълководеца си Теофилакий Вотаниат да прочисти пътя. В прохода между Беласица и Благущ планина, близо до Струмица, византийците претърпяват пълно поражение, а самият Теофилакий Вотаниат пада прободен от копие на Гаврил-Радомир, син на Самуил.

Вбесен от твърдостта на българите, Василий Втори нарежда да бъдат ослепени пленените 14 000 български войници, за да бъде нанесен морален удар на вече възрастния цар Самуил. Ослепяването се извършва в местността „Вадиоч” до с. Ключ. Тя представлява един дол отвсякъде заграден от възвишения. В него били запалени огньове, а в тях нахвърлени желяза да се загреят до зачервяване. В уречения час започнали да водят пленените българи към огньовете. Те вървели, защото не знаели къде ги водят. Едва когато спирани до огньовете и към очите им били приближавани

силно нажежени жезеза, те разбрали каква жестока учает ги очаква. Започнал страшен рљкопашен бой. Необходимо е било всеки българин да бљде надвиган от 4-5 души палачи, за да бљде отведен до мястото на екзекуцията. И така 14 000 български войници. На всеки сто бил оставян по един с едно око, за да ги води. Слепяла България. Заплаква с кървавите очи на своите войни. С тази нечувана жестокост Василий II влиза в историята с кървавата титла „Булгароктонос“ (Българоубиец). Тръгнала кървавата върволица да търси своя цар. Намерила го в Преспа.

Когато цар Самуил видял своите момчета, с които не една славна битка е печелил, казал само две думи – „Деца мои“ (слайд), получил сърдечен удар и след два дни, на 6 октомври 1014 г., умрял.

На хълма „Самуилова крепост“, на мястото на историческите останки, днес се издига паметник на цар Самуил, има и музейна сбирка. В най-високата част на укреплението се извисяват четири бетонни пилона (слайд), които символизират непобедимостта, непреклонността и вярата на българския народ в бъдещето. Самуиловата крепост е последният обект за втория ден от маршрута. Близо до нея има почивна станция – „Махмутица“ или „Маркови кладенци“, където може да се пренощува.

Обектът, който трябва да се посети на следващия ден, е само един, но доста внушителен, а именно връх „Тумба“ (слайд), който се намира на 1880 м надм. вис. и е вторият най-висок връх в планината Беласица. Издига се на главното планинско било, западно от връх „Лозен“ и източно от връх „Сечена скала“. Има куполовидна форма със стръмни южни и северни склонове.

При връх „Тумба“ (слайд) се пресичат държавните граници между България, Гърция и Република Македония. Върхът е маркиран с гранична пирамида № 1. Изходни пунктове за покоряването му са селата Ключ и Скрът

(на българска територия) и село Смолари и планинарски дом „Шарена чешма“ (на територията на Р Македония). От 2001 г. през месец август ежегодно се организира международен туристически поход за изкачването на върха под мотото „Балкани без граници“.

За покоряването може да отделите колкото време поискате, да наберете боровинки и чай и да се полюбувате на прекрасната гладка, която се открива.

Така завършва триденната туристическа разходка (слайд) из най-югозападните кътчета на днешна България. И едно е сигурно – веднљж минали по този маршрут, ще ви се иска да го повторите.

ЛИТЕРАТУРА

Материали от Община Петрич